

SOTE-tieto hyötykäyttöön -strategian toteutuminen tutkimusten valossa

Vuonna 2015 Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto julkaisivat SOTE-tieto hyötykäyttöön 2020 -strategian. Strategian tavoitteena on tukea sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista ja kansalaisten aktiivisuutta oman hyvinvointinsa ylläpidossa parantamalla tiedonhallintaa ja lisäämällä sähköisiä palveluita. Tavoitteena on myös erilaisissa tietovarannoissa olevan tiedon hyödyntäminen potilas- ja asiakastyössä sekä johtamisessa ja tutkimuksessa.

Strategian mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on käytössään työtä ja sen toimintaprosesseja tukevia tietojärjestelmiä ja sähköisiä sovelluksia, joita he osaavat käyttää ja ovat motivoituneita käyttämään. Terveydenhuollon ja sosiaalihuollon tietojen saatavuus sektorirajojen yli turvataan kansallisilla ratkaisulla tietosuoja huomioiden.

Artikkelissa ”Kyvykkäille käyttäjille fiksut järjestelmät? Sairaanhoidtajien arviot potilastietojärjestelmistä 2017” esitetään sairaanhoidtajille suunnatun kyselyn tulokset. Tulosten mukaan tietojärjestelmät ovat käytössä päivittäisessä työssä. Tietojärjestelmissä on kuitenkin vielä paljon kehitettävää. Tuloksissa nousee esille useita potilasturvallisuuden riskitekijöitä: potilastietojärjestelmissä joudutaan edelleen kirjaamaan samoja asioita useaan eri paikkaan ja tiedonvaihdossa organisaatioiden välillä hyödynnetään edelleen paperia, vaikka alue-tietojärjestelmä ja Kanta-arkistokin ovat jo käytössä. Järjestelmien teknisen toimivuuden osalta suurimpia haasteita olivat tietojärjestelmien hitaus ja käyttökatkokset. Lisäksi sairaanhoidtajien osallistuminen tietojärjestelmien kehitystyöhön ja käyttöönottoon on vähäistä, ja tietojärjestelmien käyttökoulutusten todettiin olevan riittämättömiä.

Työntekijöiden stressiin ja työhyvinvointiin vaikuttavia tietojärjestelmien ominaisuuksia ja toimintoja esitellään artikkelissa ”Tietojärjestelmät ja työhyvinvointi – terveydenhuollon ammattilaisten näkemyksiä”. Tutkimuksen mukaan terveydenhuollon ammattilaisille aiheutti stressiä tietojärjestelmien tekniset ongelmat kuten käyttökatkokset ja hitaus, moniin järjestelmiin vaadittava kirjautuminen ja monien järjestelmien yhtäaikainen

käyttö. Organisaatioiden välistä yhteistyötä hidasti sähköisen potilastiedon puuttuminen. Puutteelliset lääkitysmerkinnät aiheuttivat stressiä työntekijöille sekä huolen potilasturvallisuudesta. Potilastiedon kirjaamiseen ei myöskään aina tuntunut riittävän rauhallista aikaa ja kirjaamista häiritsivät myös tietojärjestelmien käytettävyysoongelmat. Terveydenhuollon ammattilaisten työhyvinvointia voisivat parantaa koulutus ja tietojärjestelmien kehittämistyöhön osallistuminen.

Työterveyshuollossa toimivien ammattilaisten kokemuksia Kanta-arkiston käytöstä esitellään artikkelissa ”Kanta-arkiston käyttökokemuksia työterveyshuollossa”. Työterveyshuollon ammattilaiset pitivät Kanta-arkistoa hyvänä ideana, mutta Kanta-arkiston käyttö on vähäistä. Tietojen haku on hidasta, tarvittavan tiedon löytäminen hankalaa ja potilastietojen tallentumisessa Kanta-arkistoon on ajoittain viivettä, eivätkä potilaskäyntien päivämäärät välttämättä vastaa käynnin todellista ajankohtaa. Työterveyshuollon ammattilaiset kokevat, että Kanta-arkiston avulla kokonais kuvan saaminen potilaan hoidon tilanteesta on vaikeaa, eivätkä tiedot palvele työterveyshuollon ammattilaisia.

Yhtenä strategian tavoitteena on, että sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän johtaminen ja kehittäminen perustuu ajantasaiseen ja vertailukelpoiseen, alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti saatavilla olevaan tietoon. Potilastietojärjestelmissä olevien tietojen lisäksi tietoja kerätään erilaisiin rekistereihin. Kyseisten rekisteriaineistojen analysoinnilla voidaan saada tietoa hoidon vaikuttavuudesta. Artikkelissa ”Työtapaturmaisten olka- ja polvivammojen hoitotoimenpiteet ja -kustannukset sekä hoidon ja sairauslomien kesto vakuutusyhtiön rekisteriaineistoon perustuen” esiteltyjen tulosten perusteella työtapaturmista aiheutuu vain vähän vakavia polven ja olkapään alueen vammoja. Kuitenkin hoidot aiheuttavat suuria kustannuksia ja pitkiä sairauslomia. Ylimääräisten hoitokustannusten ja sairauslomapäivien ehkäisy työtapaturmavammoissa vaatii lääketieteellisesti oikeita ja varhaisia diagnooseja sekä optimaalisia hoitokäytäntöjä, mutta myös joustavia ja taupauskohtaisia toimia vakuutusyhtiöltä.

Merkittävää tietoa kansalaisten sairauksista voidaan saada myös Internetin hakukoneiden tietoja analysoimalla. Suomalaiset käyttävät Internetiä laajasti, ja myös hakukoneen tietojen analysointi lisää ymmärrystä niiden kansalaisten sairauksista, jotka eivät välttämättä asioi terveydenhuollossa. Artikkelissa "An infodemiological study using search engine query data to explore the temporal variations of depression in Finland" esitellään uuden menetelmän, infodemiologian, hyödyntämistä masennuksen tutkimisessa. Infodemiologia avaa samalla uusia käyttötarkoituksia tiedon hyödyntämiselle mielenterveystyössä. Yksi tämän menetelmän eduista on, että tietoja voidaan kerätä ja analysoida reaaliajassa.

Strategian tavoitteiden toteutuminen vaatii näidenkin tutkimusten valossa sekä potilastietojärjestelmien että Kanta-arkiston kehittämistä, jotta käyttäjillä on käytössään toimivat tietojärjestelmät. Terveydenhuollon ammattilaiset tulisi ottaa mukaan tietojärjestelmien kehittämisohjelmien, sekä heille tulisi järjestää riittävästi koulutusta tietojärjestelmien käyttöön.

Sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän johtamiseen ja kehittämiseen liittyvää tietoa voidaan saada myös eri rekisteriaineistoista unohtamatta Internetin tuottamaa big dataa.

Kristiina Häyrinen
päätoimittaja